

להכות את המתלונן, בשעה שזה היה עצור, אזוק, עיניו מכוסות והוא שוכב על הקרקע. "הקצין הועמד לדין משמעתי ונקנס ב-100 ₪.

בחודש נובמבר הגיש המוקד להגנת הפרט את תביעתה של אישה תושבת מחנה הפליטים קלנדיה, שנורתה ע"י חיילי צה"ל בעת שניסתה להתערב בהכאה של שלושה מבני משפחתה. כדור אחד נותר עד היום בצווארה וגורם להתנפחות בצוואר ובפנים. בתקופה הראשונה נגרמה לה גם צרידות קשה עקב פגיעה במיתרי הקול. רסיסים של כדור שני, שחדרו לרגלה, גרמו לה קשיים בהליכה, ועד היום היא סובלת מכאבים ברגלה בשעת שינויים במזג האוויר.

בחודש דצמבר הגיש המוקד תביעה בשמה של אישה תושבת כפר ח'דר, שהוכתה ע"י שוטרים בסמוך לשער שכם בירושלים. הרקע למעשה היה פעולה לפינוי רוכלים מאזור שער שכם: פעולות אלו של פקחי עיריית ירושלים בליווי משטרה הולידו תלונות רבות במוקד. הפקחים מבריחים את הרוכלים, רומסים סחורה ומחרימים אותה, והכול מלווה באלימות רבה. במקרה זה החרימו הפקחים את הירקות שהביאה התובעת למכירה, והעמיסו אותה על רכבם. האישה רצה אחרי הפקחים והתחננה שיחזירו לה את סחורתה. השוטרים שליוו את הפקחים דחפו את האישה בברוטליות, ואחד מהם חבט באלה על כף ידה, וגרם לה לשבר.

במהלך השנה הסתיימו בפשרה תביעות רבות שהגשנו בעבר. כך, למשל, פוצתה משפחתו של ילד שנורה למוות במחנה פליטים ליד שכם בשנת 1995 ב-80,000 ₪. משפחתו של הרוג אחר פוצתה ב-50,000 ₪. ילדה שנפגעה מרימון הלם בשנת 1991 פוצתה ב-30,000 ₪. שניים שהוכו בשנת 1990 ע"י שוטרי מג"ב מאחורי תחנת המשטרה בנווה יעקוב פוצו יחד בקרוב ל-20,000 ₪. מתלונן אחר פוצה בסך של 10,000 ₪ בגין אלימות שהופעלה כלפיו בזמן מעצר ובעת חקירתו בשנת 1991.

הישג נוסף שהשיג המוקד השנה נוגע לזכותם של מתלוננים לעיין בתיקי חקירה של המשטרה שנפתחו בעקבות תלונתם. בחודש מאי 1999 הוציאה המשטרה הנחיה בעניין זה, המבהירה את זכות העיון בתיקים, ומדגישה כי אין להפריד לעניין זה בין הודעות של עדים לבין חומר חקירה אחר – מזכרים ודו"חות פעולה למיניהם. ההנחיה הוצאה בעקבות עתירה של המוקד להגנת הפרט לבג"צ, להעביר לעיוננו דו"ח של מסדר זיהוי תמונות, בו זיהתה מתלוננת את המתנחלת שהשתתפה בהכאת ילדי המתלוננת בחברון בשנת 1995. המשטרה העבירה למוקד בזמנו את העדויות בתיק, אך סירבה להעביר את דו"ח מסדר הזיהוי, שהוא הראיה המרכזית. הדו"ח ומזכרים נוספים הועברו לידינו חודשים ספורים לאחר הגשת העתירה בשנת 1998, ומאוחר יותר הוצאה הנחיה שתמנע חזרה על סירובים מעין אלו בעתיד.

חופש תנועה יציאה לחו"ל

באמצעות השליטה במעברי הירדן, כמו גם במעברי גבול נוספים, ממשיכה ישראל – ולעניין זה: השב"כ – לשלוט בחייהם של תושבי השטחים. מניעת היציאה לחו"ל מוזנת למערכת ממוחשבת, והתושב המגיע לגשר נאלץ לחזור כלעומת שבא. הניסיון מלמד, שהשימוש בכלי של מניעת יציאה הוא נרחב. לתושב לא ניתנת הנמקה למניעת היציאה, וגם המוקד מקבל הנמקות לקוניות כגון שיציאת התושב לחו"ל תסכן את בטחון האזור "בהיותו פעיל חמאס". המידע על בסיסו הוחלט על מניעת היציאה נשאר חסוי, ותקיפתו בלתי אפשרית. לא פעם, נראה שמניעת היציאה נעשית כאמצעי לחץ לשיתוף פעולה, כסנקציה עונשית או ככלי להבהיר לתושב "מי הבוס".

כך, למשל, בעניינו של ס"ד מעראבה, נפת גינין. ס"ד מנוע יציאה ככל הנראה משנת 1993. הוא לא נעצר מעודו, ולא הועמד מעולם לדין. ביולי 1999 ביקש ללוות את בתו בת ה-10 לטיפול בבית חולים בעמאן, ירדן. הבת סובלת מניוון שרירים, וטופלה עד אז בישראל אולם הטיפול בישראל היה יקר, הכניסה לישראל מסובכת, והבדלי השפה מקשים. כשהגיע עם אשתו ובתו לגשר, איפשרו השלטונות את יציאת האם והבת לירדן, אולם אותו החזירו כלעומת שבא, עם זימון לשב"כ. כשהתייצב לפי הזימון, ולאחר המתנה, נאמר לו ש"קפטן" השב"כ מסרב להיפגש עמו. בעקבות פניית המוקד קיבל ס"ד היתר חד-פעמי להצטרף לבתו המטופלת בירדן.

בשנת 1999 הרחיב השב"כ את הניצול לרעה של שליטתו במעברי הגבול השונים. בשורה של מקרים בהם פנה המוקד בבקשה לאפשר את יציאתם של תושבים לחו"ל, קיבלנו במקום תשובה הפניה של התושב למפגש עם רכז של שירות הביטחון הכללי. נמסר לנו, שהמפגש הוא תנאי להמשך הטיפול בפנייה. מחינו על הניצול לרעה של פנייתנו: ארגוני זכויות אדם אינם צינור לזימון אנשים למפגש עם רשויות הביטחון. בנוסף, יש פסול בניצול מצב הלחץ בו נתון תושב שצריך לצאת בדחיפות לחו"ל כדי לחקור אותו או (כפי

שמלמד הניסיון) ללחוץ עליו להסכים עם שיתוף פעולה. בתשובה לכך, טען המינהל האזרחי שכל מגמת הזימונים היא לבדוק מחדש את מניעת היציאה, ולאפשר לתושבים להציג את גרסתם בנוגע למידע הקיים בעניינם. לאור זאת, ביקשנו שהשימוע של התושבים ייערך באורח נאות: לתושב יימסר מראש מה הם הנתונים לגביהם הוא אמור להגיב, ושתינתן לו הזכות להיות מיוצג במהלך השימוע. דרישתנו זו לא נענתה, וחוסר הנכונות לקיים שימוע כהלכתו מקרין על מידת הכנות שבתאור הזימון לשב"כ, כמעניק הזכות לשימוע.

הזדמנות נדירה להתעמת עם טענות השב"כ נגדם, היתה לעשרים וחמישה עותרים שהשתתפו בעתירה שהגיש המוקד להגנת הפרט לבג"צ בשנת 1997 בעניין מניעת יציאתם לחו"ל. במקור נכללו בעתירה 81 עותרים, שחלקם הגדול נמחק כבר מהעתירה (בד"כ לאחר שהותרה יציאתם). יציאתם של שבעה עותרים הותרה במהלך השנה האחרונה. בעניינם של עשרים וחמש העותרים הגיש המוקד בקשה לגילוי הראיות החסויות, עליהן הסתמך השב"כ בקביעת מניעת היציאה. הדיון בעתירה טרם התקיים, אולם בשלב זה כבר העבירה המדינה פירוט תמציתי של המידע בנוגע לכל אחד מהעותרים, וגם הודעות שונות שמסרו נחקרים ובהם נזכרים שמות העותרים. במקרים רבים המידע הגלוי הוא כללי מאוד, ישן ואינו מייחס לעותרים פעילות צבאית כלשהי. השב"כ ממשיך להסתמך במידה רבה על מידע חסוי, אשר ההצדקה לחסיונו תיבדק ע"י בית המשפט.

אחד המקרים בהם טיפל המוקד השנה בהצלחה הוא המקרה של ע"ג, צעירה משכם. ע"ג היא חולת לב: סובלת מהאצה ואי-יציבות בדופק הלב, נוטלת תרופות בקביעות, וייתכן שתזדקק לניתוח. בסתיו החלה טיפול אצל רופא מומחה בירדן. כשביקשה לצאת לטיפול נוסף לירדן, הוחזרה מהגשר. בתשובה לפנייתנו הדחופה ללשכת היועץ המשפטי בגדה המערבית, הפנתה אותה לשכת היועמ"ש, על בסיס המסמכים הרפואיים, לטיפול אצל קרדיולוגים בשטחים... פנינו בדחיפות לפרקליטות המדינה, והזדעקנו על כך שהלשכה שמה את שיקול דעתה במקום שיקול הדעת של הרופאים המטפלים בצעירה באופן אישי, ושהפנו אותה לטיפול בירדן. כמו כן הדגשנו את זכותה של הצעירה, ככל חולה, לבחור את הרופא שיטפל בה. ע"ג קיבלה היתר חד-פעמי לצאת להמשך הטיפול הרפואי בירדן. כשנזקקה ע"ג לטיפול ומעקב נוספים בירדן, חודש מאוחר יותר, נאלצנו שוב לפנות לפרקליטות המדינה, ושוב קיבלה ע"ג היתר חד-פעמי. בתחילת שנת 2000 הוסרה מניעת היציאה בנוגע לע"ג, והיא יכולה להמשיך בטיפולים מבלי להיאבק על כל אחד מהם עם הרשויות הישראליות.

כניסה לעזה

בחודש אוקטובר 1999 נפתח סוף-סוף (במתכונת מצומצמת) המעבר הבטוח בין הגדה לרצועת עזה. המעבר הבטוח שיפר ללא ספק את מצב חופש התנועה של תושבי השטחים, אולם לא פתר את בעייתם של כל מי שנזקקים להגיע מהגדה לעזה ולהיפך. השימוש במעבר הבטוח מותנה בהחזקה של כרטיס מגנטי, וזה אינו מונפק למי שיש בעניינם "מניעה בטחונית". כמה אלפים מתושבי עזה הוגדרו כמי שיש בעניינם "מניעת ברזל", ויציאתם מעזה לא תותר, ויהי מה. כדי לאפשר את מעברם של אלו נדרש עדיין טיפול צמוד של המוקד להגנת הפרט.

ס"ח, בן 75, מחרבת אלערוב שבנפת חברון, הוא אחד מאלו. לס"ח שש בנות הנשואות לתושבי הרצועה וגרות במחנה ג'בליה. מאז סוף שנת 1997 מטפל המוקד בעניינו, כאשר כמעט תמיד נדרשים התכתבות ממושכת ואינספור שיחות טלפון כדי להסדיר כל ביקור וביקור שלו אצל בנותיו. בביקור האחרון שהסדיר המוקד עבורו, בראשית נובמבר (סמוך לאחר פתיחת המעבר הבטוח), היה המוקד צריך להתערב גם על מנת שיאפשרו לס"ח לחזור מעזה לביתו: תחילה החזירו אותו במחסום ארז לעזה, ולא איפשרו לו לצאת לכיוון חברון.